

**TÜRKİYE'DE MEKANSAL
STRATEJİK PLANLAMA VE
MAHALLE ÖLÇEĞİNDE KATILIM**

YAYINA HAZIRLAYAN

GÜL ŞİMŞEK
BURAK BÜYÜKCİVELEK

©2018, yazarlar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi,

Dumlupınar Bulvarı, 06800, Ankara/Türkiye
tel:+90 312 210 2202, faks: +90 312 210 2297

Yayın Türü: Özgün Kitap

Yayın Kurulu Kararı: 26.12.2017

Yayın Kurulu: M. Adnan Barlas, Haluk Zelef, Z. Müge Akkar Ercan, Ela Aral Alanyalı, Olgu Çalışkan,
Harun Kaygan, Gülşen Töre Yargın

Sayfa Düzeni: Gül Şimşek, A.Burak Büyükcivelek

Kapak Sayfası: Deniz Can

ODTÜ Basım İşliği, Ocak 2018 ISBN:
987-975-429-374-6

Kitabın içeriğinde kullanılan fotoğraflar ve diğer görsel malzemelerin telifi, aksi belirtilmedikçe yazara aittir.

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Telif sahibinin önceden yazılı izni olmadan kısmen ya da tamamen yeniden bastırılmaz, herhangi bir kayıt sisteminde saklanamaz, hiçbir şekilde elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka bir araçla çoğaltılıp işletilemez.

İÇİNDEKİLER

Tablolar Dizini.....	vi
Şekiller Dizini	vii
Önsöz.....	viii
Giriş	1
1. Geleneksel Planlama ve Mekânsal Stratejik Planlama Yaklaşımları	2
1.1. Geleneksel Planlama ve Eleştirileri	2
1.2. Mekânsal Stratejik Planlama Yaklaşımı ve Eleştirileri	4
1.3. Türkiye’de Geleneksel ve Mekânsal Stratejik Planlama ve Planlama Pratiği.....	7
2. Mekânsal Stratejik Planlamaya İlişkin Tematik Araştırma Alanları	12
2.1. Yasal Çerçevenin Olanakları ve Kısıtları: Kentleşmeye İlişkin Mevzuatın Gelişimi.....	12
(2000 yılına kadar).....	12
2.2. Türkiye’de Yasal Çerçevenin Yönetişim İlkeleri Üzerinden Genel Değerlendirmesi.....	17
2.2.1. Türkiye’de Şeffaflık ve Etik İlkeleriyle İlgili Yasal Düzenlemeler	19
2.2.2. 2000 Yılı Sonrası Değişen Yasa ve Uygulamaların Kentsel Planlama ve Katılım Süreçlerine Etkileri.....	19
2.2.3. Etik Kavramı ve Önemi	24
2.2.4. Türkiye’de Etik İle İlgili Yasal Düzenlemelerin Kısıtları	26
2.2.5. Uygulama ve Denetim Sorunlarının Çözümüne İlişkin Öneriler	27
2.3. Plan Yapım Süreçleri: Süreç Değişiminin Yararları ve Zararları	29
2.3.1. Türkiye’de Mekânsal Strateji Planı’na Duyulan Gereksinim	30

2.3.2. Türkiye'de Neden Mekânsal Strateji Plan Modeli Kurulamıyor?	34
2.3.3. Türkiye'de Mekânsal Planlamanın Kurumsal Altyapısı	34
2.4. Yerellik, Yerel Yönetimler ve Mekânsal Stratejik Planlama	40
2.4.1. Yerellik ve Yerel Yönetimlerin Amacı	40
2.4.2. Merkezîyetçilik ve Yerellik	40
2.4.3. Yerel Yönetimde Yerindenlik İlkesi	41
3. Yerel Yönetim ve Stratejik Planlama.....	42
3.1. Yerel Yönetimlerdeki Sorunlar.....	42
3.2. Yerel Yönetimde Stratejik Planlama	44
3.3. Yerel Yönetim - Mekânsal Stratejik Planlama İlişkisi	45
3.4. Yerel Yönetim Modeli Temel Hedefi.....	46
3.5. Yerel Yönetim Sorunlarına Öneriler.....	46
3.5.1. Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Arasındaki Görev Dağılımı	47
3.5.2. Yerel Yönetim Müdürlüğü'nün Kurulması	47
3.5.3. Yerel Yönetim Ve Stratejik Planlamaya İlişkin Diğer Gereklilikler.....	48
4. Katılım	49
4.1. Yasal Çerçeve ve Katılıma İlişkin Olanaklar ve Kısıtlar	49
4.2. Katılım Neden Sağlanamıyor Ve Neden Gereklidir?	50
4.3. Katılım Nasıl Sağlanabilir?.....	51
4.4. Katılım Döngüsü.....	51
4.5. Katılım Araçları	54
6. Kentsel Kararlara Katılımda Mahalle Ölçeği	57
6.1. Tarihsel Yasal Süreciyle Türkiye'de Mahalle Ölçeği ve Katılım	58
6.2. Türkiye'de Mahalle Ölçeğinde Katılımın Güncel Durumu	59

6.3. Stratejik Mekânsal Planlama Üzerinden Mahalle Ölçeğinde Katılımın Değerlendirmesi.....	62
6.4. Mahalle Ölçeğinde Katılıma Yönelik Eleştiri Ve Öneriler.....	62
7. Mahalle Ölçeğinde Katılım: Çayyolu, Ümitköy ve Yaşamkent Örneği	63
7.1. Anket ve Katılımcı Bilgileri	64
7.2. Mekan Kullanımına İlişkin Bilgiler.....	64
7.3. Katılım Süreçlerine İlişkin Bilgiler	70
7.4. Değerlendirme.....	77
8. Sonuç Yerine.....	80
Kaynaklar	81

Tablolar Dizini

Tablo 1. Mevcut Yasal Çerçevenin Yönetişim İlkelerine Göre Değerlendirilmesi.....	18
Tablo 2. Mevcut Yasal Çerçevenin Uygulama Sürecinin Yönetişim İlkelerine Göre Değerlendirilmesi.....	18
Tablo 3. 2000 Yılı Sonrası Değişen Yasa ve Uygulamaların Yönetişim İlkelerine Göre Değerlendirilmesi.....	21
Tablo 4. Kanunların Uygulama Sürecinin Yönetişim İlkelerine Göre Değerlendirilmesi.....	23
Tablo 5. Mekânsal Planlama Kurumsal Yapı	35
Tablo 6. ODTÜ Önerisi Mekânsal Planlama Taslağı Kurumsal Altyapısı, 2012	39

Şekiller Dizini

Şekil 1. Geleneksel Planlama ve Mekânsal Stratejik Planlama	11
Şekil 2. Türkiye’de Yasal Çerçevenin Olanak ve Kısıtları ile Etik Sorunsalı	29
Şekil 3. Mekânsal Stratejik Plan - Örnekler 1	32
Şekil 4. Mekânsal Stratejik Plan - Örnekler 2	33
Şekil 5. MSP Yönetişim Yapısı	37
Şekil 6. Yerel Yönetimde Planlama Sürecine İlişkin Sorunlar	43
Şekil 7. Yerel Yönetimde Mekânsal Stratejik Planlama Süreci Önerisi	46
Şekil 8. Yerel Yönetimde Planlama Süreci Sorunlarına İlişkin Öneriler	47
Şekil 9. Katılım Döngüsü	52
Şekil 10. Katılım Düzeyi ve Katılım Araçları	55
Şekil 11. Katılım - Yasal Çerçeve, Gerçekleşme Koşulları, Katılım Araçları	56
Şekil 12. Mahalle ve Toplum	57
Şekil 13. Bir Mahalle Meclisi Toplantısı (Namık Kemal Mahalle Meclisi, Çanakkale)	61
Şekil 14. Mahallenin Geleceğine İlişkin Beklentiler	65
Şekil 15. Yeşil Alanlar ve Spor Alanlarının Değerlendirilmesi	67
Şekil 16. İş Amaçlı Olarak Her Gün Kent Merkezine Gidenlerin Yaş Aralığı Dağılımları	68
Şekil 17. Eğitim Amaçlı Olarak Her Gün Kent Merkezine Gidenlerin Yaş Aralığı Dağılımları	68
Şekil 18. Çayyolu, Ümitköy ve Yaşamkent Katılım Araştırması	79

Önsöz

Bu kitap, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Şehir Planlama Anabilim Dalı Şehir Planlama (CP) Stüdyosunda 2015-2016 öğretim yılında “Stratejik Planlama ve Katılım” başlığı altında yürütülen çalışmaların derlenmesi ile oluşturulmuştur. Çalışma, Prof. Dr. Serap Kayasü ve Yrd. Doç. Dr. Burak Büyükcivelek ile Araş. Gör. Pınar Çobanyılmaz ve Araş. Gör. Damla Karagöz yöneticiliğinde gerçekleşmiş, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nda görevli olan Sayın Pınar Zoral’ın da katkılarıyla zenginleşmiştir. Stüdyonun esas sahipleri olan ve çalışmalarıyla bu kitabın oluşmasına olanak sağlayan yüksek lisans öğrencileri ise Arda Tuncer, Aslı Havlucu, Ece Ural, Elif Saka, Gülse Eraydın, Kübra Kıvrak, Merve Özdemir, Merve Sert, Mete Adıgüzel ve Sinem Civelek’tir.

2015-2016 Öğretim Yılında Şehir Planlama Stüdyosu kapsamında yapılan çalışmaların kitaplaştırılması düşüncesi stüdyo içindeki verimli tartışmaların ve stüdyo çıktılarının bir yansıması olarak stüdyo yöneticilerinin gündemine girmiştir. Kapsamı oldukça geniş olan stratejik planlama ve katılım konularına odaklanan bu yayının, lisans düzeyi ve yüksek lisans düzeyindeki çalışmalara kaynaklık etmesi amaçlanmaktadır. Stüdyo yürütücüleri tarafından başlatılan kitap çalışması, 2016-2017 Öğretim Yılında Doktora Sonrası Araştırmacı olarak Şehir Planlama Stüdyosu çalışmalarına katılan Yrd. Doç. Dr. Gül Şimşek’in kitabın düzenlenmesi konusundaki değerli katkılarıyla son şeklini almıştır.

Kitap fikrinin hayata geçmesi, birlikte üretim süreci ile şekillenen ürünlerin, konuya ilgi duyan tüm kesimlerle paylaşılmasının bir aracı olarak heyecan vericidir. Başta 2015-2016 öğretim yılında stüdyoda çalışmalarını yürütmüş olan yüksek lisans öğrencilerimiz olmak üzere, kitabın basımında desteğini esirgemeyen ODTÜ Mimarlık Fakültesi’ne ve ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanlığı’na teşekkürü borç biliriz.

Bugünden daha güzel bir gelecek için...

Giriş

Katılım, planlama alanında son yıllarda sıkça yer bulmaya başlayan kavramlardan biridir. Planlamaya güncel yaklaşımlardan mekânsal stratejik planlama içerisinde kendisine bir yer açma konusunda örneklerini giderek artıran katılım uygulamalarının, devletin yönetim biçimindeki dönüşüme paralellik gösterdiği söylenebilir. Yerel kurum ve kuruluşların kentsel ve bölgesel değişimleri yönlendirme kabiliyetleri, liberal akımların ortaya çıkardığı dinamiklerden beslenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, katılımın planlama süreçlerine dahil edilmesi ile kazanılan edinimlere ilişkin bir analiz sunmaktır. Bu kapsamda, iki ana kısımdan oluşan çalışmanın ilk kısmında, öncelikle geleneksel planlama ve mekânsal stratejik planlamaya ilişkin genel bir çerçeve çizilecek; ardından Türkiye’de geleneksel ve mekânsal stratejik planlama sistemine ilişkin giriş niteliğinde bir inceleme yapılacak ve son olarak Türkiye’deki planlama pratikleri; yasal çerçeve, yönetim, plan yapım süreçleri ve yerellik ile yerel yönetimler olmak üzere 4 temel tematik araştırma alanı üzerinden bir tartışma yürütülecektir. İkinci bölümde yer alan tematik araştırma alanları, Türkiye’deki planlama sisteminin içerisinde katılımın nerede durduğuna dair bir değerlendirmeye olanak vermeleri dolayısıyla seçilmiştir.

Büyük bölümü Türkiye’deki planlama pratikleri üzerinden giden ilk kısmı, “katılım”ın kavramsal ve olgusal anlamlarda tartışıldığı ikinci kısım izlemektedir. İlk başta ele alınan konular; yasal çerçevede olanak ve kısıtlamalar, katılımın sağlanamama ve katılıma gerek duyulma nedenleri, katılımın nasıl sağlanabileceği, katılım döngüsü ve katılım araçlarıdır. Bu konuları, katılıma optimum olanak verdiği düşünülen mahalle ölçeği takip etmektedir: Kentsel yönetime katılımı mahalle ölçeği, Türkiye’de mahalle ölçeğinde katılım ve stratejik mekânsal planlamadaki yeri. Katılıma ilişkin bu değerlendirmeleri, çalışma alanı olarak seçilen Çayyolu, Ümitköy ve Yaşamkent’te yürütülen anket çalışması yoluyla derlenen bilgilerin sunulması takip etmektedir.